

סימן ט

שכר הליכה בתלמוד תורה

11234567

אולם נראה דגם לפי המהר"ל שאין זה כלל בכל המצוות מ"מ הליכה לביהמ"ד דמי לביהכ"נ, דעי' בפחד יצחק (ר"ה מאמר ה' ד') שכתב עפ"י המהר"ל שגם הליכה לביהמ"ק דמי לביהכ"נ, דכיון דענין המצוה הוא קירבת ה' הרי שגם ההליכה היא התעסקות בגוף המצוה ולא במכשיריה, דכל פסיעה שעושה הוא מקרב את עצמו יותר להקב"ה עכ"ד, וכמו"כ מצינו בעשיית הפסח דכתיב וילכו ויעשו ואמרינן במכילתא בא"ב ליתן שכר להליכה, שכר לעשיה, וכתב שם הנצי"כ שהוא דוקא במצוה דעשיית הפסח, דגם זו הוי מצוה דיסודה התקרבות לה' דעי' עוד במכילתא על הפסוק והיה לכם למשמרת וז"ל, ומפני מה הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים, לפי שהיו שטופין בע"ז במצרים וכו', א"ל משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצוות עכ"ל, ולפי"ז י"ל דה"ה בהליכה לביהמ"ד לתלמוד תורה ראין לך קירוב להי"ת כמו עסק התורה שקב"ה ואורייתא חד, וגם מצות ת"ת תכליתה להביא לדביקות בו יתברך כדאמרינן בגדרים ס"ב ע"א דכתיב לאהבה את ה' אלוך לבקולו ולדבקה בו וכו', למוד מאהבה עי"ש, אשר לפי"ז י"ל שגם בהליכה לביהמ"ד הוא מעשה התקרבות להי"ת דיש בו קצת מענין המצוה, והגם שיש לתלק דכתפלה מהות המצוה היא ההתקרבות לה' משא"כ ת"ת עצם הלימוד הוא המצוה, מ"מ כיון שתכלית המצוה להביא לדביקות בו יתברך (כדלעיל פי"א ד' א'), וגם כתב הנפח"ת שקודם לימודו יכוין להתדבק בו בתורה בו בהקב"ה, ממילא אפשר דדבר זה מתחיל כבר בהליכה, ועי' גם ברכות ו' ע"ב שההולך לביהמ"ד מקיים בעצמו הפסוק אחרי ה' ילכו.

איתא במנחות ז' ע"א אבימי מסכתא איתעקרא ליה (נשתכחה הימנו) ואתא קמיה דר"ח לאדכורי גמריה, והקשו התם ולישלח ליה לר"ח וליתיה לגביה, ותירצו סבר הכי מסתייעא מילתא טפי, ופירש רש"י משום יגעתי ומצאתי, הרי שלולא זה לא היתה לו כל סיבה לטרוח ^{אוצר החכמה} ולכתת רגליו לבית תלמידו.

וצ"ב דעי' סוטה כ"ב ע"א דמשמע שם ברש"י דיש ענין לטרוח ולהרבות בפסיעות עבור המצוות, דעי"ש למדנו קבול שכר מאלמנה שהיתה רגילה לכתת רגליה לביהכ"נ הרחוק מביתה וכששאלה ר' יוחנן אמאי אינה מתפללת בסמוך לביתה, א"ל ולא שכר פסיעות יש לי, וברש"י שם למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר עכ"ל, הרי שראוי לכתת רגלים עבור המצוות, ^{אוצר החכמה}

איכרא דכמהר"ל כתב דאין זה כלל בכל המצוות אלא בהליכה לביהכ"נ דהתם ההליכה עצמה היא מגוף המצוה, עי' נתי"ע נתיב העבודה פ"ה וז"ל, וכן אמרו בגמ' שיש ללכת אל ביהכ"נ שהוא יותר רחוק מן האדם מפני שהוא נוטל שכר פסיעות ונראה ראין הדין הזה גבי סוכה שאם יש לו שתי סוכות האחת קרובה והאחת רחוקה אין לו לילך אל הסוכה הרחוקה בשביל שהוא נוטל שכר פסיעות, כי אם ביהכ"נ אמרו וכו', כי השי"ת מצוי בביהכ"נ כמו שאמרו ז"ל, כי ביהכ"נ הוא מקדש מעט (מגילה כ"ט ע"א) ולכן השי"ת מצוי בביהכ"נ ולפיכך כאשר הולך לביהכ"נ הוא נמשך אל השי"ת להיות לו רביקות בו יתברך עכ"ל.

ובאמת מצינו שההולך לביהמ"ד אפילו ^{אוצר החכמה} הולך לשמוע דברים הפשוטים לו מכבר שכר הליכה בידו (מהרש"א מו"ק ה' ע"א), ויותר מזה אפילו אינו מבין כלום שכר הליכה בידו דעי' אבות פ"ה י"ד ההולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, ועי"ש ברש"י שאינו לומד כלום אלא שומע מאחרים, ועי"ש במגן אבות (מהרשב"ץ) שהביא בשם רש"י, ורבינו שלמה ז"ל פירשו וכו', ההולך ואינו שומע ואינו שונה ולומד יש לו שכר הליכה, וכ"כ המ"ב סי' קנ"ה ס"ק ח' וז"ל, ^{אוצר החכמה} אם אינו יודע כלל ללמוד יש לו ללכת לבתי מדרשות שלומדין ושכר הליכה בידו עכ"ל, ועי' גם ברכות ו' ע"ב אגרא דפרקא והטא ופירש רש"י, עיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם היא "שכר המרוצה" שהרי רובם אינם מבינים וכו' ^{אוצר החכמה} שיקבלו שכר לימוד.

ובענין ^{אוצר החכמה} זה איתא במסכת סופרים פי"ח הלכה ו', גבי מצות הקהל, אנשים באים לשמוע נשים כדי לקבל שכר פסיעות, ונתבאר בתועפות ראם (יראים מ"ע תל"ג) שכיון שעסוקות בהבאת הטף אינן יכולות לשמוע ומ"מ הן באות כשכיל שכר פסיעות, הרי שאין ההליכה ללמוד תורה רק בגדר מכשירי מצוה דאפילו לא למד שכר הליכה בידו אלא היא עצמה מגוף המצוה דומיא דהליכה לביהמ"ד ולביהמ"ק דבהליכה עצמה מתקרב להי"ת, ועי' גם במהר"ל שם בדרך חיים שכ"כ בפירוש אחד שכל הולך ללמוד תורה שכר הליכה בידו, וא"כ צריך ביאור מה הקשו במנחות על אבימי ולישלח ליה לר"ח וליתי לגביה דהא שכר פסיעות איכא.

וי"ל דאין לת"ת לבטל לימודו בשכיל שכר פסיעות גרידא, וכ"כ השד"ח חמד (ח"א עמ' 55) וז"ל, כתב בספר לב חיים ח"ב סי' ק"ג בשם ה"ב ספרי דבי רב

וכו', דמ"ש בגמ' דיש שכר פסיעות למי שיש ביהכ"נ בסמוך והולך לרחוקה זהו דוקא לע"ה אבל ת"ח טוב יותר שילך להסמוכה כדי שלא יתבטל מלימודה עכ"ל, וכן שמעתי מהגר"ח קניבסקי שליט"א, וכן משמע ברבינו יונה ברכות ח' ע"א בדפי הרי"ף ד"ה אלא בני עמודי שכתב שם שם דמי שלומד בביתו כל היום במקום קבוע ותורתו אומנותו אין לו ללכת לביהמ"ד אף אם לא ימצא עשרה מכיון שמתבטל מלימודו בעת ההליכה, (הובא להלכה במג"א סימן צ' ס"ק ל"ב ובמ"ב שם ס"ק נ"ה), ועי' שו"ת דבר יהושע (אהרנברג) ח"א במפתחות שהעיר על זה מדברי המהר"ל שבהליכה לביהמ"ד גם ההליכה מגוף המצוה וכשם שמבטל לתפלה ה"ה יש לבטל להליכה, ובהכרח צ"ל שאין מבטלים תורה בשכיל מצוה זו ויסודה רביקות וקירבת ה', דגם בלימוד עצמו מקיים הנ"ל, והליכה כלא לימוד חשיבא לגבי זה כביטול תורה.

אולם נראה דגם אם בעלמא אין ת"ת מבטל תלמודו עבור שכר הליכה, שאני ההולך ללמוד תורה מאחר דעריף שיילך הוא, דעי' במהר"ל (דרך חיים אבות פ"ה י"ד) גבי ההולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, וז"ל, יש להקשות מאי שנא דלגבי הליכה לביהמ"ד שכר הליכה בידו משאר מצוות שהיה לו לומר ג"כ שאם הלך לתת צדקה ולא עשה שכר הליכה בידו, ותידן דאיירי דוקא במי שהולך ללמוד תורה מאחר דהתם ההליכה מגוף המצוה וז"ל, כי שאר מצוות אינו כמו תורה שהוא הולך לשמוע מאחר התורה המלמד אותו כי אין התורה אצלו רק אצל המלמד תורה "והוא הולך לקבל את התורה" ולכן בכאן המצוה יותר בהליכה כי ההליכה היא הכנה גמורה כאשר הולך לביהמ"ד ובשאר מצוות אין

בתורתו אחד המרבה ואחד הממעיט יהגה שפה

ואפשר דזהו מה שאמרו במנחות סבר הכא מסתייעא מילתא טפי שכן הדרך ללמוד מאחר, אולם עיי"ש ברש"י שפירש משום יגעתי ומצאתי, דרש"י לשיטתו בההיא דהולך ואינו עושה ששכר הליכה בידו אפילו במי שאינו יודע ללמוד, ולפי הנ"ל שהוא מצד קבלת התורה נראה דכל זה דוקא שהולך בשביל ללמוד, ובאמת עיי"ש במהר"ל דהא דאמרינן שהולך ואינו עושה, איירי שלא הבין הלימוד מפני שהיה קשה מאוד להבין וכו', ומ"מ אם טרח הרבה והיה מצטער על הלימוד היה מבין עכ"ל, הרי דאיירי עכ"פ במי שהולך ללמוד.

נראה שיהיה שייך לומר בזה שכר הליכה בידו שאפילו אם הולך לקנות לולב שאין לו לולב מ"מ (אי) אפשר שתהיה המצוה בידו, אבל התורה אינו כן כי עיקר התחלת התורה צריך לקבל מאחר עכ"ל, הרי שההליכה אף היא חלק מקבלת התורה שמכין את עצמו לקבלה וכך צורת מסירת התורה שיהיה נותן אוצר החכמה ומקבל.

ובאמת כתב הגר"א במשלי פט"ו י"ב דאין המ"ע ללמוד תורה לאחרים מחייבת הרב לילך אצל תלמידו דרך התלמיד לבא אל הרב וז"ל, ללמד א"צ לילך אל הרוצה אלא כשיבא אליו אז מצוה על הרב ללמוד.

סימן י

אחד המרבה ואחד הממעיט

שם רבינו יונה וז"ל, לומר לך שיש יתרון למרבה מדעתו ונחכם על הממעיט אעפ"י ששניהם לא נתבטלו עכ"ל, משמע מדבריו דשנים שלמדו וטרתו בשוה יש יתרון לזה שנתחכם יותר, ולפי"ז לכאורה השכר תלוי גם בהשגים ולא רק ביגיעה.

ובודאי שאין הדבר כן דע"י אור זרוע ה"ל ק"ש סי' ו' שהקשה מההיא דברכות דאחד המרבה ואחד הממעיט וכו', על ההיא דאבות, ועוד הקשה דאמרינן בבבא מציעא פ"ה ע"ב, דחלש דעתיה דריש לקיש שמא לא פלפל תורה כר' חייא, וקשה אמאי חלש דעתיה דודאי כוון דעתו ולבו לשמים, ותירץ שם וז"ל, הכי פירושו אדם שטרח בתורה כל מה שהיה יכול לטרוח אעפ"י שלא עלה בידו אלא דבר מועט נותנים לו כאותו שטרח כמותו ועלה בידו הרבה, דלפום צערא אגרא, דר"ל חלש

איתא בשלהי מנחות נאמר בעולת בהמה אשה ריח נחוח וכו', וכמנתה אשה ריח נחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים, וע"י ברכות ה' ע"ב ר"א חלש על לגביה ר' יוחנן חזיא דהוה קא בכי ר' אלעזר א"ל אמאי בכית אי משום תורה דלא אפשר שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים, ועיי"ש במצפה איתן שציין על זה ההיא דחגיגה י"ג ע"א, דא"ל ר' יוחנן לר' אלעזר תא ואגמריך במעשה מרכבה א"ל לא קשאי, ופירש רש"י לא זקנתי ובעינן לבו דואג, כי קש, נח נפשיה דר' יוחנן, דעל זה קאמר ר' יוחנן אי משום תורה דלא אפשר וכו', הרי ששכר הת"ת אינו תלוי ברבוי הידיעה.

אולם ע"י אבות פ"ב ט"ז אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה, וכתב